

- ભાષાના સૌથી નાનામાં નાના એકમને ધ્વનિ કહેવાય છે.
- ફેફસાંમાંથી આવતી હવા શ્વાસનળીના મુખ પર આવેલ લેરિક્સ નામના અવયવમાં ગોઠવાયેલી ઝીણી રબરની પટ્ટીઓ નાદતંત્રીને કંપાવે છે. આ કંપનના લીધે ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ થાય છે.
- ધ્વનિ શબ્દના અર્થ : અવાજ, નાદ, શબ્દ, સ્વર, વ્યંજન
- ધ્વનિઓના ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયાને વ્યાકરણમાં ‘ઉચ્ચારણશાસ્ત્ર કે ‘ઉચ્ચારણ વ્યાપાર’ કહે છે.
- ભાષાના આવ સ્વનિઓને આપણે પરંપરાથી “સ્વર અને વ્યંજન” તરીકે ઓળખીએ છીએ.

◆ સ્વર પરિચય

- જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર અન્ય ધ્વનિના સહાય વિના થઈ શકે એટલે કે જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર કરતી વખતે બીજા કોઈ ધ્વનિની જરૂર ના પડે તેવા ધ્વનિ ને ‘સ્વર’ કહેવાય છે.
- સ્વરના ઉચ્ચારણમાં હવા અવરોધાયા વિના બહાર નીકળે છે.

◆ અ,આ,ઇ, ઈ,ઉ, ઊ,ઋ,એ,ઐ, ઓ,ઔ,અં,અઃ સ્વતંત્ર સ્વર નથી.

- ગુજરાતી ભાષાના મૂળભૂત સ્વર ૧૧ છે.
- ગુજરાતી ભાષાના માન્યસ્વર ૮ છે. જેને ભાષાવિજ્ઞાનની નવી સમજ ન મૂજબ માન્ય ગણેલ છે. જે નીચે મુજબ છે:
અ, આ, ઈ, ઉ, એ, ઐ, ઓ, ઔ
- સંવૃત: એ, ઓના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે અંતર ઓછું રહે છે, તેને સંવૃત સ્વર’ કહે છે.
- વિવૃત: એ, ઔ ના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે અંતર વધુ રહે છે, તેને ‘વિવૃત સ્વર’ કહે છે.
- નોંધ:- એ, ઓ બંને ‘વિવૃત સ્વર’ છે.
ઉ.દા. [ઓફિસ, કોફી] એ, ઓ બંને ‘સંવૃત સ્વર’ છે.] એ [એ ઉ.દા., ઓટલો, એકમ]

◆ સ્વરના પ્રકાર:- ૧. દ્રસ્વ સ્વર, ૨. દીર્ઘ સ્વર

૧. દ્રસ્વ સ્વર:- જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ ટૂંકું થાય છે તેવા સ્વરોને ‘દ્રસ્વ સ્વર’ કહે છે.

- ‘અ, ઈ, ઉ, ઋ’ આ ચાર દ્રસ્વ સ્વરો છે.
- દ્રસ્વ સ્વરની મદદથી ‘લઘુ સ્વર’ બને છે.

૨. દીર્ઘ સ્વર:-

- જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ લાંબુ થાય છે તેવા સ્વરોને દીર્ઘ સ્વર કહે છે.

‘આ, ઈ, ઊ, એ, ઐ, ઓ, ઔ’ આ સાત દીર્ઘ સ્વરો છે.

- દીર્ઘ સ્વરની મદદથી ‘ગુરુ અક્ષર બને છે.

◆ સજાતીય સ્વર અને વિજાતીય સ્વર

- સજાતીય સ્વર:-** એક જ ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના સજાતીય સ્વર કહે છે.
- અ અને આ, ઈ અને ઈ, ઉ અને ઊ
- વિજાતીય સ્વર:-** જુદા જુદા ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના વિજાતીય સ્વર કહે છે.
:- ‘અ, આ’ ના વિજાતીય સ્વર- ઈ, ઈ, ઉ, ઊ
‘ઈ, ઈ’ ના વિજાતીય સ્વર-અ, આ, ઉ, ઊ
‘ઉ, ઊ’ ના વિજાતીય સ્વર-અ, આ, ઈ, ઈ

◆ સ્વરોનું ઉચ્ચારણ સ્થાન

ઉચ્ચારણ સ્થાન	સ્વર
કંઠ્ય	અ/આ
તાલવ્ય	ઈ/ ઈ
ઓષ્ઠ્ય	ઉ/ ઊ
મૂર્ધન્ય	ઋ
કંઠ્યતાલવ્ય	એ, ઐ
કંઠ્યોષ્ઠ્ય	ઓ, ઔ

◆ અનુનાસિક સ્વર:-

- ‘અં’ અને ‘અઃ’ બંને સ્વરનું ઉચ્ચારણ નાકમાંથી થાય છે.
- ‘અઃ’માં રહેલો^(૧) વિસર્ગ સંસ્કૃત ભાષાનો છે.
- વિસર્ગનો ઉચ્ચાર ‘હ’ જેવો થાય છે.
- સામાન્ય રીતે હલન્ત ‘સૂ’નું સ્વરૂપ છે.
- ‘અં’ માં ‘મ’ વ્યંજનનો ઉચ્ચાર થાય છે.

◆ વ્યંજન પરિચય

- જે ધ્વનિના ઉચ્ચારણમાં સ્વરોની સહાય લેવી પડે છે, તેને ‘વ્યંજન’ કહેવામાં આવે છે.
- કોઈપણ ધ્વનિના ઉચ્ચારણ વખતે શ્વાસવાયુના નિર્ગમન સમયે મુખવિવરણમાં ક્યાંય અવરોધ ઊભો થાય ત્યારે વ્યંજનનું ઉચ્ચાર થાય છે.
- વ્યંજન શબ્દ ‘વિ+અંજન’નો બનેલ છે જેમાં વિ-વિશેષ અને અંજન-મેળવણી એટલે કે જેમાં સ્વરની વિશેષ મેળવણી કરવામાં આવે તે વ્યંજન તરીકે ઓળખાય છે.

વ્યંજન

વિ+ વિશેષ					અંજન (મેળવણી)				
ક	ખ	ગ	ઘ	ઙ	ચ	છ	જ	ઝ	ઞ
ટ	ઠ	ડ	ઢ	ણ	ત	થ	દ	ધ	ન
પ	ફ	બ	ભ	મ	ય	ર	લ	વ	શ
ષ	સ	હ	ળ						

ગુજરાતી ભાષાના વ્યંજનોની સંખ્યા ૩૪ છે.

નોંધ: ક/ચ/છ/જ/ઝ/ઞ:- વર્ણોથી શરૂ થતાં શબ્દ ગુજરાતી ભાષામાં જોવા મળતા નથી.

વ્યંજનના મુખ્ય બે પ્રકાર છે.

વર્ગીય વ્યંજન (સ્પર્શ વ્યંજન)	અવર્ગીયવ્યંજન (અસ્પર્શ વ્યંજન)
‘ક’ થી ‘મ’ સુધીના ૨૫ વ્યંજનોનું જુદાજુદા ૫ વર્ગોમાં વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હોવાથી તેને ‘વર્ગીય વ્યંજન કહેવાય છે. ઉચ્ચારણ વખતે મુખ વિવરણમાં જુદા-જુદા ભાગો સાથે જીભનો સ્પર્શ થાય છે.	‘ન’ પછીના ૯ વ્યંજનોનું જુદાજુદા વર્ગોમાં વિશ્લેષણ થઈ શકતું નથી. જેને અવર્ગીય વ્યંજન કહેવાય છે. ઉચ્ચારણ વખતે જીભ ઉચ્ચાર સ્થાનોને બરાબર સ્પર્શ કરતી નથી અથવા તો આછો સ્પર્શ થાય છે. જેથી તેને ‘અસ્પર્શ વ્યંજન’ કહેવાય છે.

નોંધ : ઉપરોક્ત વર્ગીકરણને નીચેના કોષ્ટક મુજબ વધુ સમજાવે.

વર્ગીય વ્યંજન

અધોષ				ઘોષ		
સ્થાન	વર્ગ	અલ્પપ્રાણ	મહાપ્રાણ	અલ્પપ્રાણ	મહાપ્રાણ	અનુનાસિકો
કંઠ્ય	ક	ક	ખ	ગ	ઘ	ઙ
તાલવ્ય	ચ	ચ	છ	જ	ઝ	ઞ
મૂર્ધન્ય/વર્ત્ય	ટ	ટ	ઠ	ડ	ઢ	ણ
દંત્ય	ત	ત	થ	દ	ધ	ન
ઓષ્ઠ્ય	પ	પ	ફ	બ	ભ	મ

અવર્ગીય વ્યંજનો

સ્થાન	અર્ધસ્વર	પ્રકંપી	પાશ્વિક	સંઘર્ષી	થડકાર
કંઠ્ય	-	-	-	હ	-
તાલવ્ય	ય	-	-	શ	-
મૂર્ધન્ય	-	-	-	ષ	ળ
વર્ત્ય					
દંત્ય	-	ર	લ	સ	-
ઓષ્ઠ્ય	વ	-	-	-	-

અન્ય અવર્ગીય વ્યંજન :

ઘોષ : ય, ર, લ, હ, ળ

અધોષ : શ, ષ, સ

અલ્પપ્રાણ : ય, ર, લ, વ, ળ

મહાપ્રાણ : શ, ષ, સ, હ

નિરનુનાસિક વ્યંજન:-

કે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા માત્ર મુખમાંથી પસાર થાય તેવા ધ્વનિઓને ‘નિરનુનાસિક વ્યંજન કહેવાય છે.

૫ અનુનાસિક સિવાયના ૨૯ વ્યંજનો ‘નિરનુનાસિક વ્યંજન છે.

◆ અનુનાસિક વ્યંજન :-

- જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા મુખ અને નાક બંનેમાંથી પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને અનુનાસિક કહેવાય છે.
- ફ, ખ્, ણ્, ન્, મ્ એ અનુનાસિક વ્યંજન છે.
- જેને ‘નાસિક્ય કે અનુનાસિક્ય તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- હવાના પ્રમાણને આધારે વ્યંજનોના પ્રકાર ૧. અલ્પપ્રાણ ૨. મહાપ્રાણ

૧. અભ્યાસ:-

- જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ વખતે ઓછી થવાની જરૂર પડે તેને અલ્પપ્રાણ વ્યંજન કહેવાય છે.
- જેમ કે,
- ફ, ચ, દે, ત્, પ્, ગ્ જ, ઙ, ઙ્, બ્, ઙ્, ઞ્, ણ્, મ્, ય્, ર્, વ્,
 ળ્, લ્

૨. મહાપ્રાણ:-

- જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ વખતે વધારે હવાની જરૂર પડે તેને ‘મહાપ્રાણ વ્યંજન’ કહે છે.
- જેમ કે,
- ખ, ઘ, ઙ, ચ, ફ, ષ, ઝ, ઢ, ધ, ભ, શ, ષ, સ, હ,

❖ નાદતંત્રની સ્થિતિને આધારે વ્યંજનોના પ્રકાર ૧.
અઘોષ, ૨. ઘોષ

૧. અઘોષ:-

- જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણમાં હવા નાદતંત્રીઓને કંપાવ્યા વિના પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને ‘અઘોષ વ્યંજન’ કહે છે.
- ઉચ્ચારણ વખતે કઠોર અવાજ નીકળે છે.
- જેમ કે,**
- ક, ખ, ચ, છ, દ, ઈ, ત, થ, પ, ફ, શ, ષ, સ

૨. ઘોષ:-

- જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણમાં હવા નાદતંત્રીઓને કંપાવીને પસાર થાય તેવા વ્યંજનોને ‘ઘોષ વ્યંજન’ કહે છે.
- ઉચ્ચારણ વખતે કોમળ અવાજ નીકળે છે.
- જમ કે,**
ગૂઘ્	ફ	જ્ઞ	ઝ	ઞ	ડ	ઢ
ણ્ણ	ધ્	ન્	ભ્	મ્	મ્	ય્
ર લ	વ	હ	ળ			

◆ વર્ષ (ખોડો/હાલન્ટા વ્યંજન)

- કોઈપણ સ્વર ભળ્યા વિનાના એકલા વ્યંજનને ગુજરાતી ભાષામાં વર્ણ કહેવાય છે.
- જેમ કે,
- ફ, ખ, ગ,

◆ અક્ષર:-

- કોઈપણ સ્વર ભળેલા વ્યંજનને ‘અક્ષર’ કહેવાય છે.
- જેમ કે,**
- ફ, + અ = ફ
- ફ + આ = ફા
- ફ + ઈ = ફિ
- ફ + ઈ = ફી
- ફ + ઉ = ફુ

◆ **સ્વરયુક્ત વ્યંજનાક્ષર:-**

- વ્યંજનની સાથે સ્વર ભળીને બનેલા અક્ષરને ‘સ્વરયુક્ત વ્યંજનાક્ષર’ કહેવાય છે.
- જેમ કે,
- ફ + અ = ફા
- ફ + ઋ = ફૃ
- ફ + ઔ = ફૌ
- નોંધ:- સન્ધ્યક્ષર:-
- અ/આ + ઈ/ઈ = એ
- અ/આ + એ/ઐ = ઐ
- અ/આ + ઓ/ઔ = ઔ
- અ/આ + ઓ/ઔ = ઔ
- આ રીતે ‘બે સ્વર’ મળીને બનેલા ‘એ, ઐ, ઓ, ઔ’ આ ચારને ‘સન્ધ્યક્ષર’ કહેવાય છે, પરંતુ જોડાક્ષર કહેવાતા નથી.

◆ અજગ્લ(સ્વરાગ્લ):-

- જે શબ્દના અંતે ‘સ્વર’ હોય એવા શબ્દોને ‘અજન્ત’ કહેવાય છે.
અજન્તને ‘સ્વરાન્ત’ શબ્દ પણ કહેવાય.
- જેમ કે,
દેવ, ગિરિ, પિતૃ, ગો

◆ હલન્ત(વ્યંજનાન્ત):-

જે શબ્દના અંતે 'વ્યંજન' હોય એવા શબ્દોને 'હલન્ત' કહેવાય છે.

જેમ કે,

વાયુ, ધનુષ, કરિન્, ભુભૃત્

◆ સંઘર્ષી વ્યંજનો:-

જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવાએ બહાર નીકળવા ઘણો સંઘર્ષ કરવો પડે છે તેને 'સંઘર્ષી વ્યંજન' તરીકે ઓળખાય છે.

જેમ કે,

શ્, ષ્, સ્, ઙ્

◆ પાર્શ્વિક વ્યંજન:-

ઉચ્ચારણ વખતે જીભની બંને તરફથી હવા પસાર થાય તેવા ધ્વનિને પાર્શ્વિક વ્યંજન કહેવાય છે.

જેમ કે,

લ્,ળ્

◆ થડકારવાળો વ્યંજન:-

જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ સમયે જીભ થડકારો અનુભવે તેવા વ્યંજનને થડકારવાળો વ્યંજન કહેવાય છે.

જેમ કે,

ળ્

◆ પ્રકંપી વ્યંજન

જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ સમયે જીભમાં કંપનનો અનુભવ થાય તેવા વ્યંજનને 'પ્રકંપી વ્યંજન' કહેવાય છે.

જેમ કે,

ર્

◆ મર્મર વ્યંજન:-

જે વ્યંજનના ઉચ્ચારણ સમયે ઝીણો કંપન અનુભવાય તેવા વ્યંજનને મર્મર વ્યંજન કહેવાય છે.

જેમ કે,

હ્

◆ ઉષ્માક્ષર:-

જે વ્યંજના ઉચ્ચારણ સમયે હવા ઘસારા સાથે બહાર આવતી અનુભવાય છે તેને 'ઉષ્માક્ષર' કહેવાય છે.

જેમ કે,

શ્, ષ્, સ્, હ્, ળ્, ક્ષ, જ્

હેતુલક્ષી પ્રશ્નો

૧. ભાષાના સૌથી નાનામાં નાનો ક્રમને શું કહે છે?
 - (A) નામ (B) ધ્વનિ
 - (C) અવરોધ (D) પ્રત્યય
૨. 'ધ્વનિ' શબ્દના અર્થને સંલગ્ન ન હોય તે જણાવો:
 - (A) નાદ (B) શબ્દ
 - (C) વ્યંજના (D) હવા
૩. ધ્વનિઓના ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયાને વ્યાકરણમાં શું કહેવાય છે?
 - (A) ઉચ્ચારણશાસ્ત્ર (B) ઉચ્ચારણવ્યાપાર
 - (C) A અને B બંને (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૪. જે ધ્વનિનો ઉચ્ચાર અન્ય ધ્વનિના સહાય વિના થઈ શકે તેવ ધ્વનિને કહેવાય છે?
 - (A) સ્વર (B) વ્યંજન
 - (C) અવ્યય (D) અવાજ
૫. ગુજરાતી ભાષાના માન્ય સ્વર કેટલા છે?
 - (A) અગિયાર (B) આઠ
 - (C) તેર (D) નવ
૬. 'ઐ, ઓ ના ઉચ્ચારણ વખતે બે હોઠ વચ્ચે વધુ અંતર રહે છે, તેને કયા સ્વર કહે છે?
 - (A) કંઠ્ય (B) સંવૃત્ત
 - (C) વિવૃત્ત સ્વર (D) તાલવ્ય સ્વર
૭. સ્વરના કેટલા પ્રકાર છે?
 - (A) ત્રણ (B) બે
 - (C) ચાર (D) એક
૮. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ ટૂંકું થાય છે તેવા સ્વરોને સ્વર કહે છે.
 - (A) દ્રસ્વ સ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
 - (C) સંવૃત્ત સ્વર (D) વિવૃત્ત સ્વર
૯. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ લાંબુ થાય છે તેવા સ્વરોને સ્વર કહે છે.
 - (A) દ્રસ્વ સ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
 - (C) સંવૃત્ત સ્વર (D) વિવૃત્ત સ્વર
૧૦. નીચે પૈકી કયું વાક્ય અયોગ્ય છે?
 - (A) એક જ ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એક બીજાના સજાતીય સ્વર કહે છે.
 - (B) જુદા જુદા ઉચ્ચારણ સ્થાનમાંથી બોલાતા સ્વરને એકબીજાના વિજાતીય સ્વર કહે છે.
 - (C) A અને B બંને
 - (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૧૧. 'અ:'માં રહેલો વિસર્ગ (:) કઈ ભાષાનો છે?
 - (A) ગુજરાતી (B) સંસ્કૃત
 - (C) અપભ્રંશ (D) પ્રાકૃત
૧૨. જે ધ્વનિના ઉચ્ચારણમાં સ્વરોની સહાય લેવી પડે છે, તેને કહે છે.
 - (A) દ્રસ્વસ્વર (B) દીર્ઘ સ્વર
 - (C) વ્યંજન (D) દીર્ઘ વ્યંજન
૧૩. ગુજરાતી ભાષાના વ્યંજનોની સંખ્યા કેટલી છે?
 - (A) ચોત્રીસ (B) પાંત્રીસ
 - (C) છત્રીસ (D) સાડત્રીસ
૧૪. કયા વર્ણોથી શરૂ થતાં શબ્દ ગુજરાતી ભાષામાં જોવા મળતા નથી?
 - (A) ડ્, ઝ્, મ્, ણ્ (B) ડ્, ઝ્, ણ્, ળ્
 - (C) ડ્, ઝ્, ણ્, ન્ (D) ડ્, ઝ્, લ્, ળ્
૧૫. 'ફ થી મ્' સુધીના વ્યંજનોને કયાં વ્યંજન કહેવાય છે?
 - (A) વર્ગીય વ્યંજન (B) અવર્ગીય વ્યંજન
 - (C) નિરનુનાસિક વ્યંજન (D) અનુનાસિક વ્યંજન
૧૬. જે વ્યંજનોના ઉચ્ચારણ વખતે હવા માત્ર મુખમાંથી પસાર થાય તેવા ધ્વનિઓને કહેવાય છે.
 - (A) વર્ગીય વ્યંજન (B) નિરનુનાસિક વ્યંજન
 - (C) અવર્ગીય વ્યંજન (D) અનુનાસિક વ્યંજન
૧૭. 'ડ્, ઝ્, ણ્, ન્, મ્' ને કયાં વ્યંજન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે?
 - (A) અનુનાસિક વ્યંજન (B) નાસિક્ય વ્યંજન
 - (C) સાનુનાસિક્ય વ્યંજન (D) ઉપરોક્ત તમામ
૧૮. હવાના પ્રમાણના આધારે વ્યંજનોના કયા પ્રકાર પડે છે?
 - (A) અલ્પપ્રાણ (B) મહાપ્રાણ
 - (C) A અને B બંને (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૧૯. નાદતંત્રની સ્થિતિને આધારે વ્યંજનોના કયા પ્રકાર પડે છે?
 - (A) અધોષ (B) ધોષ
 - (C) A અને B બંને (D) A અને B પૈકી એક પણ નહીં
૨૦. કોઈપણ સ્વર ભળ્યા વિનાના એકલા વ્યંજનને ગુજરાતી ભાષામાં કયા વ્યંજન કહે છે?
 - (A) વર્ણ વ્યંજન (B) ખોડો વ્યંજન
 - (C) હલન્ત વ્યંજન (D) ઉપરોક્ત તમામ

૨૧. ઉચ્ચારણની દૃષ્ટિએ નીચેનામાંથી કયો વ્યંજન જુદો પડે છે?

- (A) ત્ (B) થ્
(C) દ્ (D) ર્

૨૨. નીચેનામાંથી મૂર્ધન્ય વ્યંજનોનો કયો વિકલ્પ સાચો છે?

- (A) ચ્, ઝ્, જ્ (B) દ્, ઢ્, ર્
(C) પ્, બ્, ફ્ (D) ક્, ગ્, ખ્

૨૩. 'વ' કયા પ્રકારનો વ્યંજન છે?

- (A) ઓષ્ઠ્ય, અર્ધસ્વર, અવર્ગીય વ્યંજન
(B) દંત્ય, પ્રકંપી, વર્ગીય વ્યંજન
(C) પાર્શ્વિક, વર્ત્ય, અવર્ગીય વ્યંજન
(D) તાલવ્ય, સંઘર્ષી, વર્ગીય વ્યંજન

૨૪. નીચે આપેલ વ્યંજનોમાંથી ઓષ્ઠ્ય, અઘોષ, અલ્પપ્રાણ વ્યંજન જણાવો.

- (A) બ્ (B) ફ્
(C) પ્ (D) ભ્

૨૫. તાલવ્ય વર્ગનો પ્રથમ વ્યંજન જણાવો:

- (A) ક્ (B) ચ્
(C) દ્ (D) ત્

૨૬. નીચેનામાંથી કયો મૂર્ધન્ય વ્યંજન નથી?

- (A) થ (B) ડ
(C) ઢ (D) ટ

૨૭. ચ, છ, જ, ઝ વ્યંજનો કયા નામથી ઓળખાય છે?

- (A) કંઠ્ય વ્યંજનો (B) ઓષ્ઠ્ય વ્યંજનો
(C) તાલવ્ય વ્યંજનો (D) પ્રકંપી વ્યંજનો

૨૮. ક્રમાનુસાર અનુનાસિક ધ્વનિઓ ઓળખાવો.

- (A) ક્, ચ્, ષ્, ન્, મ્ (B) ક્, ન્, મ્, ચ્, ષ્
(C) ક્, ન્, મ્, ચ્, ષ્ (D) ક્, ચ્, ષ્, મ્, ન્

૨૯. નીચેના પૈકી તાલવ્ય વ્યંજનો કયા છે?

- (A) દ્ (B) ચ્
(C) ફ્ (D) ષ્

૩૦. નીચેના પૈકી કઠોર વ્યંજન કયો છે?

- (A) થ્ (B) જ્
(C) દ્ (D) પ્

૩૧. દ્, ઢ્, ર્, ળ્ ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ સ્થાન કયું છે?

- (A) તાલવ્ય ધ્વનિ (B) વર્ત્ય ધ્વનિ
(C) દંત્ય ધ્વનિ (D) ઓષ્ઠ્ય ધ્વનિ

૩૨. નીચે પૈકી નો કયો ધ્વનિ અનુનાસિક ધ્વનિ નથી?

- (A) ષ્ (B) ન્
(C) જ્ (D) મ્

૩૩. આપેલ વ્યંજનોમાં કયો વ્યંજન 'અનુનાસિક વ્યંજન' છે?

- (A) સ્ (B) ત્
(C) ષ્ (D) પ્

૩૪. ગુજરાતી ભાષામાં ધ્વનિ ઘટકો સંદર્ભે નીચેનામાંથી કયું જોડકું ખોટું છે?

- (A) સ્ક્રીટક અઘોષ ધ્વનિ- બ, ડ, ગ
(B) સ્ક્રીટક ઘોષ ધ્વનિ- બ, ડ, ગ્
(C) સંઘર્ષી અઘોષ ધ્વનિ- ફ, સ
(D) સંઘર્ષી ઘોષ ધ્વનિ વ, જ

૩૫. દંત્ય પ્રકંપી વ્યંજન શોધો.

- (A) ક્ (B) લ્
(C) ળ્ (D) ર્

૩૬. મહાપ્રાણ, ઘોષ અને મૂર્ધન્ય- આ ત્રણેય બાબતો લાગુ પડતી હોય તેવો વ્યંજન શોધો:

- (A) દ્ (B) ર્
(C) ફ્ (D) જ્

૩૭. અઘોષ વ્યંજનોનો વિકલ્પ પસંદ કરો.

- (A) ગ, ઘ, જ, ડ (B) ખ, છ, ઠ, ફ
(C) ઝ, ધ, ન, મ (D) ભ, ય, ર, વ

૩૮. નીચે આપેલા સ્વર અને વ્યંજન માટે ક્રમની રીતે અયોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

- (A) ત, થ, દ, ધ (B) ફ, બ, ભ, મ
(C) ડ, ઢ, ળ, ત (D) ઉ, ઊ, એ, ઓ

૩૯. ભાષાની ઉચ્ચારણ પ્રક્રિયામાં નીચેનામાંથી કયા એક અવયવનો ઉપયોગ થતો નથી?

- (A) શ્વાસનળી (B) જીભ
(C) હાથ (D) ફેફસાં

૪૦. નીચેનામાંથી મહાપ્રાણ વ્યંજન કયા છે? ૧૨.

- (A) ન્ અને મ્ (B) દ્, અને બ્
(C) પ્ અને ર્ (D) લ્ અને ળ્

૪૧. નીચેનામાંથી સંઘર્ષી ધ્વનિ કયો છે?

- (A) ફ (B) સ
(C) ચ (D) થ

૪૨. ત,થ,દ,ધ ધ્વનિનું ઉચ્ચારણ સ્થાન કયું છે?

- (A) દંત્ય ધ્વનિ (B) મૂર્ધન્ય ધ્વનિ
(C) કંઠ્ય ધ્વનિ (D) ઓષ્ઠ્ય ધ્વનિ

૪૩. ગુજરાતીમાં અનુનાસિક ધ્વનિઓ કેટલા છે?

- (A) સાત (B) ચાર
(C) આઠ (D) પાંચ

૪૪. નીચેનામાંથી કયો ધ્વનિ મહાપ્રાણ નથી?

- (A) છ (B) ગ
(C) ફ (D) ઠ

૪૫. 'સ' કેવો વ્યંજન છે?

- (A) ઉષ્માક્ષર (B) અંતઃસ્થ
(C) અલ્પપ્રાણ (D) ઘોષ

૪૬. હ્રસ્વ સ્વર જ્યારે વ્યંજન સાથે ભળે ત્યારે કેવો અક્ષર બને?

- (A) લઘુ (B) ગુરુ
(C) ચપટો (D) આડો

૪૭. આમાંથી કયા અંતઃસ્થ વર્ણ કે અર્ધસ્વર છે?

- (A) હ,ળ (B) લ,ર
(C) ક્ષ,જ્ઞ (D) ય,વ

૪૮. 'ળ' કેવા પ્રકારનો ધ્વનિ છે?

- (A) થડકારવાળો (B) મૂર્ધન્ય
(C) પ્રકંપી (D) દંત્ય

૪૯. ગુજરાતી ભાષામાં નીચેનામાંથી કયો સ્વર સાનુનાસિક હોતો નથી?

- (A) ઉ (B) ઓ
(C) આ (D) ઇ

૫૦. ઉચ્ચારણની દૃષ્ટિએ જુદો પડતો મિળાક્ષર કયો છે?

- (A) પ (B) ત
(C) થ (D) દ

જવાબો

(1) B	(2) D	(3) C	(4) A	(5) B	(6) C	(7) B	(8) A	(9) B	(10) D
(11) B	(12) C	(13) A	(14) B	(15) A	(16) B	(17) D	(18) C	(19) C	(20) D
(21) D	(22) B	(23) A	(24) C	(25) B	(26) A	(27) C	(28) A	(29) D	(30) A
(31) B	(32) C	(33) C	(34) A	(35) D	(36) A	(37) B	(38) D	(39) C	(40) D
(41) B	(42) A	(43) D	(44) B	(45) A	(46) A	(47) D	(48) B	(49) B	(50) A